

МЕХАНІЗМ ПОДАТКОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Шуба І.М., к.ю.н.,
Химич Р.В.

Одеський національний політехнічний університет

Відповідно до ст.6 Податкового кодексу України (ПКУ), податок – це обов’язковий безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку [1].

Податки відіграють ключову роль у формуванні державного бюджету України. Питома вага податкових надходжень у 2015 році склала 77,85% від загальних надходжень у державний бюджет. Станом на жовтень 2016 року 83,12% загальних надходжень.

В умовах нестабільної економічної ситуації та низької податкової дисципліни українців велику роль відіграє створення системи адміністрування податків, яка б задовольняла потреби економічного розвитку держави та стимулювала людей до своєчасної сплати податків в повному обсязі [2].

Відповідно до ст. 14.1.11 ПКУ адміністрування податків, зборів та інших платежів визначається як «сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об’єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом» [1].

Податкове адміністрування – регламентована законами та іншими правовими актами організаційна та управлінська діяльність уповноважених державних органів та інших уповноважених законами суб’єктів щодо забезпечення виникнення, зміни і припинення податкового обов’язку і забезпечення надходження податків до бюджетної системи [2, 3].

Таблиця 1 – Характеристика основних елементів системи податкового адміністрування

Назва елемента	Коротка характеристика
Організація податкових відносин	Законодавче регулювання податкової системи, організація загального управління у сфері оподаткування
Прогнозування та контроль податкових надходжень	Планування податкових надходжень, контроль за своєчасністю і повнотою їх надходжень в бюджет
Гнучкість податкових відносин	Відстрочення та розстрочення податкових платежів, встановлення податкових компромісів
Консультативна робота	Ведення роз’яснювальної роботи серед населення, надання податкових консультацій
Податковий контроль	Розробка заходів протидії ухилення від сплати податків, системи штрафів за порушення податкового законодавства
Впровадження сучасних технологій адміністрування	Спрощення податкової звітності, електронне звітування

Процедура податкового адміністрування ґрунтується на податковому праві, яке є сукупністю юридичних норм (правових приписів), що визначають правила поведінки учасників правовідносин у сфері оподаткування. Джерелами податкового права є Конституція України (у якій містяться конституційні приписи про загальний порядок функціонування системи оподаткування), Податковий кодекс України, інші законодавчі акти, що регулюють відносини у сфері оподаткування, зокрема порядок взаємодії

податкових органів і платників податків, а також визначають їхні права та обов'язки. Як вказують правознавці, метод податкового права є фінансово-правовим і передбачає використання імперативних норм (ідеться про безумовний характер імперативності), у яких закріплено зобов'язання щодо передачі коштів платників податків до бюджетів [4].

Механізм податкового адміністрування включає: податкове прогнозування, податковий контроль, облік платників податків, консультаційну діяльність і т.д..

Головна ціль механізму податкового адміністрування полягає в забезпеченні держбюджету своєчасними податковими надходженнями.

В Україні досить багато проблем адміністрування податків. Вони пов'язані між собою. Основна проблема – це низький рівень довіри до органів державної влади, як наслідок несерйозне ставлення до сплати податків. Проблему низького рівня довіри породили ряд інших проблем адміністрування податків, таких як:

- відсутність діючого механізму захисту прав платника податків;

- відсутність чітких меж відповідальності за порушення податкового законодавства, як для платника податків, так і для працівників фіскальних органів;

- низький рівень податкової культури;

- перевищення повноважень працівниками фіскальної служби, високий рівень корупції;

- непрозорість податкової системи;

Для підвищення ефективності адміністрування податків необхідно перш за все:

- побороти корупцію шляхом чітко встановлених законом жорстких покарань у вигляді позбавлення волі, конфіскації майна тощо;

- необхідно продовжувати реформувати податкову систему з метою розробки чіткої системи покарань для лиць, які порушують діюче законодавство;

- представники фіскальних органів повинні постійно вести роз'яснювальні роботи з платниками податків, консультувати їх з цікавлячи їх запитань;

- перегляд умов надання та розмірів податкових соціальних пільг в результаті підвищення розміру прожиткового мінімуму за рахунок адекватного визначення вартості споживчого кошика для задоволення основних потреб людини;

- спрощення податкового обліку та звітності [5];

- підвищення податкової культури шляхом виховання молодих поколінь.

Не менш важливим фактором, що впливає на адміністрування податків є конфлікт інтересів фіскальних органів та платників податків [6]. Щоб нівелювати його потрібно змінити модель взаємовідносин держави та платників податків.

Загалом, у світовій практиці виділяють три моделі взаємовідносин держави та платників податків:

1. Домінування держави у взаємовідносинах «держава – платники податків». У цих взаємовідносинах платники здебільшого наділені обов'язками, а держава правами. Платники податків в такій моделі розглядаються як постачальники фінансових ресурсів. Оскільки їх права обмежені, то вони не зацікавлені в добровільному виконанні своїх податкових зобов'язань, тому рівень ухиляння від оподаткування досить високий. Держава, зі свого боку, збільшує адміністративний тиск, застосовуючи дедалі жорсткіші засоби контролю. В результаті, збільшується державний контрольний апарат і зростає рівень тіньової економіки. Така модель притаманна авторитарним державам і, безумовно, не може застосовуватись у демократичних країнах.

2. Домінування платника у взаємовідносинах «держава – платники податків». Така модель притаманна для слабких держав з низькоефективним державним апаратом. Внаслідок безконтрольних дій платників рівень ухилення від оподаткування, як і в попередній моделі, зростає. Таким чином, зменшується обсяг податкових надходжень до державного бюджету і викривляються умови конкурентного середовища, оскільки платники податків, що

ухиляються від оподаткування, отримують додаткові фінансові ресурси для подальшого їх інвестування у свій бізнес. Безперечно, модель домінування платника не може бути ефективною, оскільки рано чи пізно її наслідком стане криза державних фінансів і посилення державного контролю аж до домінування держави над платниками.

3. Модель «взаємних зобов'язань». Цю модель обирають демократичні країни та країни з перехідною економікою. Всі суб'єкти податкових відносин є рівноправними, і діяльність кожного з них є підконтрольною та підвітною. І держава, в особі фіскальних органів, і платники зобов'язані дотримуватись податкового законодавства та наділені однаковими гарантіями щодо дотримання й захисту своїх законних прав. Платник розглядається вже не як об'єкт контролю, а як рівний партнер, який сплачує платежі податкового характеру за отримання належних послуг та гарантій з боку держави [7, с. 136].

Підсумовуючи вищесказане, в Україні залишилося ще багато спірних і невирішених питань стосовно адміністрування податків. Тому вважаємо, що владі України потрібно брати до уваги досвід інших країн та враховувати переваги та досягнення інших держав при формуванні механізму адміністрування податків.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // База даних інформаційно-правової системи «ЛІГА». [Електрон. ресурс]. Спосіб доступу: <http://www.liga.net>.
2. Масленніков Є.І. Трансформаційні процеси в системі податкового адміністрування / Є.І. Масленніков, К.Ю. Нетребська // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 10/2. – С. 10-14.
3. Иванов А.Г. Понятие администрирования налогов / А. Г. Иванов // Финансовое право. – 2005. – № 9. – С. 24-30.
4. Пришва Н.Ю. Податкове право: навч. посіб. / Н.Ю. Пришва. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 365 с.
5. Філіппова С.В. Вибір системи оподаткування та організація податкового обліку суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами на засадах альтернативності [моногр.] / С.В. Філіппова, М.О. Ананська,. – Донецьк: Вид-во «Ноулдж» (донецьке відділення), 2013. – 120 с.
6. Ананська М.О. Економічні вигоди суб'єктів господарювання від використання податкового компромісу [Електронний ресурс] / М.О. Ананська // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 4 (20). – С. 251-255. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n4.html>.
7. Паславська Р.Ю. Основні напрями реформування вітчизняної системи адміністрування податків / Р.Ю. Паславська // Формування ринкової економіки в Україні : науковий збірник – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – Вип. 31. – Ч.2. – С. 135-140.